

(Осврт на предлог једног закона)

Група посланика окупљених око Лиге социјалдемократа Војводине поднела је Народној скупштини РС, предлог Закона о забрани манифестација неонацистичких или фашистичких организација и удружења и забране употребе неонацистичких или фашистичких симбола и обележја. Као један од разлога за доношење наведеног закона наводи се потреба да се заштите уставна права и слободе грађана у Републици Србији, поготово на верској и националној основи.

На почетку мора се рећи да сваки облик противправног понашања, било да је реч о прекршају или кривичном делу имају свој објекат заштите, као што имају и објекат радње. Сврха доношења закона јесте да се уреди односи у друштву, а код законских прописа који имају за циљ спречавања нежељених појава у друштву, сврха закона јесте заштита друштвених интереса, који се јављају као објекат заштите.

Као објекат заштите се у овом случају, према наводима из члана 3. предлога закона могу означити расна, национална или верска припадност, те уставни поредак. На првом месту може се указати на неубичајену намеру, да се у оквиру једног закона, дакле једним законом штити само један део друштвених вредности, означен као национална и верска припадност у оквиру људских права, а потом и уставни поредак.

На овом месту треба рећи да позитивно правни прописи већ познају инкриминацију оваквих дела у виду члана 317. КЗ-а „Изазивање националне, расне и верске мржње и нетрепелљивости“.

У наведеном члану закона се истиче:

"(1) Ко изазива или распирује националну, расну или верску мржњу, или нетрпељивост међу народима или етничким заједницама које живе у Србији, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено принудом, злостављањем, угрожавањем сигурности, излагањем порузи националних, етничких или верских симбола, оштећењем туђих ствари, скрнављењем споменика, спомен-обележја или гробова, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(3) Ко дело из ст. 1. и 2. овог члана врши злоупотребом положаја или овлашћења или ако је услед тих дела дошло до нереда, насиља или других тешких последица за заједнички живот народа, националних мањина или етничких група које живе у Србији, казниће се за дело из става 1. затвором од једне до осам година, а за дело из става 2. затвором од две до десет година."

Такође се указује да и Закон о јавном реду и миру, са аспекта објекта заштите, утврђује одговорност за понашања која се предлогом закона желе поново инкриминисати. Такође и сам Закон о друштвеним организацијама и удружењима грађана, као један од разлога за забрану удружења грађана, већ прописује све оне радње као основ за забрану које се одређују предлогом закона.

Имајући у виду наведено, јасно је да је законодавац већ инкриминисао понашање које има за циљ да изазове мржњу и нетрпељивост према припадницима националних, верских мањина и етничких група.

Посебно је интересантна формулације из другог дела члана 3. предлога закона који проширује круг забрањених радњи и одређује их генерички као делатности које „на други начин угрожава(ју) правни поредак.“. Наведено омогућава примену закона на све могуће случајеве и радње које су предузете или могу да доведу до угрожавања уставног поретка. На овом месту мора се изнова указати да позитивно правни прописи, већ третирају- инкриминишу радње које представљају опасност за уставни и правни поредак. Колико је широк дијапазон таквих делатности указује и чињеница Кривични законик целу једну главу (глава 28) посветио делима против уставног уређења и безбедности, у оквиру којих је инкриминисао укупно 17 различитих дела.

У члану 2. се налази једна крајње интересантна формулација, која каже: „Уколико регистровано удружење или организација у току свог деловања покажу склоност ка неонацистичкој или фашистичкој организацији или удружењу, бришу се из регистра по сили закона“.

На овом месту се најпре поставља питање да ли и како ће се примењивати ова одредба закона, што укључује и касније одредбе о новчаном кажњавању према организацијама које нису регистроване нити уписане у регистар.

Са друге стране, указује се на хипотетички карактер наведеног члана, који је тако стран закону као акту који уз устав представља релевантан извор права. Тако је нејасно како ће се у току поступка утврђивати постојање „склоности“ организација или удружења ка неонацистичкој или фашистичкој организацији или удружењу.

Може се поставити питање основаности и оправданости да се кажњава „склоност“, а не радња дела схваћена као покушај или свршено дело.

Наведено је од значаја како са методолошког аспекта, тако и са становишта примене одговарајућег материјалног прописа. Како ће се у једном поступку, и то управном поступку, како је то предвиђено у истом члану (што је посебно спорно), утврђивати постојање деловања које је означено као „склоност“. Најпре се мора указати да сам термин „склоност“ није довољно прецизан и тешко га је дефинисати. Са аспекта Кривично правних прописа склоност се утврђује у складу са ранијим понашањем, ранијим искуством или ранијом осуђиваношћу лица код кога се утврђује постојање склоности као једног од (пред)услова за утврђивање одговорности.

Такође се указује на део члана који из једног хипотетичког садржаја о склоности, директно прелази у конкретан став у виду склоности ка неонацистичкој или фашистичкој организацији или удружењу. Најпре, оваква формулација значи да већ постоје фашистичке или неонацистичке организације и удружења, ка којима „склоност“ показују неке друге организације или удружења која се због тога могу суочити са забраном.

Наведено указује да мора постојати претходни наравно прописани образац који неку организацију или удружење дефинише као неонацистичку или фашистичку организацију, а које ће послужити као основ за упоређивање са оптуженом организацијом које „показује склоност“. Сам термин неонацистичка или фашистичка организација или удружење је доста споран и неодређен. Једини критеријум би могао да се заснива на објекту заштите у виду људских права, права националних и верских мањина. Али историја, и политичка теорија, показују да се фашистичке идеје не исцрпљују само у погледу односа према правима националних и верских мањина.

Нејасно је на основу којих критеријума се једна организација може утврђивати као фашистичка или неонацистичка. Да ли са аспекта идеја које пропагира у свом програму, са аспекта идеја које пропагира у свом фактичком деловању, јавним наступима, или са становишта критеријума начина и облика организовања. Оваква празнина покушана је да се надомести у члану 6. став 2. где је на један крајње паушалан начин одређено ко се има сматрати фашистичким или неонацистичким организацијама, и то на начин који не указује на суштинске критеријуме, већ само даље разрађује начин деловања организација и удружења.

Посебно је спорна одредба става 3. члана 2. предлога Закона који омогућава Министру унутрашњих послова да прописује „ближе услове за брисање из регистра!“.

Мора се указати да министар нема надлежности да прописује услове за брисање из регистра како према Закону о полицији (члан 8, члан 10, став 2, члан 193.), тако и према Закону о влади (члан 14). Наиме, упис правних субјеката се врши према одредбама одговарајућих закона, нпр. Закон о регистрацији привредних субјеката, Закон о друштвеним организацијама и удружењима грађана. Даље се указује да је поступак брисања удружења грађана утврђен чланом 65. и чланом 67. Закона о друштвеним организацијама и удружењима грађана. Уз наведено се указује да је инкриминација тј. деловање удружења грађана противно циљевима који се у предлогу спорног Закона наводе као објекти заштите већ учињено чланом 29. Закона о друштвеним организацијама и удружењима грађана. Уз све то, указује се да се пријаве оснивања удружења грађана подносе Министарству за државну управу и локалну самоуправу као надлежном министарству!

Даље се указује на чињеницу да уколико се упис врши на основу закона потпуно је несхватљиво и неприхватљиво да се брисање врши на основу правилника Министра. Ако убацимо аналогију то би изгледало овако. Може ли се замислити право Министра економије да донесе правилник којим ће сам уредити начин брисања привредних

субјеката из регистра привредних субјеката, мимо начина који су утврђени Законом о привредним друштвима или Законом о регистрацији привредних субјеката.

Посебно је неприхватљиво да се један такав акт као што је то брисање удружења или организација доноси у једном управном поступку. Ово из разлога што је одредбом члана 55. став 3. и чланом 167. став 2. утврђена изричита надлежност Уставног суда да одлучује о забрани рада удружења и организација. Наведена одредба уставног суда представља прави гарант заштите права грађана у односу на организације и удружења, као и гарант слободе удруживања. Наведена надлежност може бити једино у надлежности уставног суда, а не у надлежности државног органа у виду Министарства унутрашњих послова, будући да је уставни суд *per definitionem* место на коме се одлучује о забрани рада удружења или организација.

Један од најспорнијих чланова предлога Закона јесте члан 4. којим се забрањује низ делатности везаних за оптужене пред Међународним кривичним трибуналом, као и оптужене пред домаћим судовима за ратне злочине.

Најпре се указује на терминолошку збрку у погледу означавања судског органа пред којима се јављају као оптужени лица чије се деловање, лик или дело забрањује овим законом. У том смислу се указује да је предлагач вероватно имао у виду хашки трибунал, као једини међународни судски орган пред којима се јављају домаћи држављани као оптужени за ратне злочине, а имајући у виду чињеницу да ниједан домаћи држављанин није оптужен пред Сталним међународним кривичним судом.

На основу те чињенице свакако је потребно да се међународни трибунал означи својим именом као Међународни суд за кривично гоњење, особа одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије почев од 1991. године. Наведено је од значаја не само из разлога једноставне критике предлога закона са аспекта терминолошких формулација, већ и из разлога што је почев од 2003. године, на снази и Римски статут Сталног међународног кривичног суда, који је такође почев од 01.04. 2003. године, надлежан за суђење за кршења међународног ратног и хуманитарног права.

Још једна непрецизност је везана за наводе из предлога закона у члану 4, који врше забране у односу на оптужена лица пред међународним кривичним судом, за „ратне злочине“. Предлагачи су морали знати да се надлежност Међународног суда за ратне

злочине почињене на територији бивше Југославије, као и Сталног међународног кривичног суда не ограничава само на ратне злочине већ је стварна надлежност одређена Међународног суда за ратне злочине на територији бивше Југославије, Статутом одређена у односу на тешка кршења Женевских конвенција из 1949. године, Кршења ратних закона и обичаја, Геноцид и злочин против човечности. Са друге стране, надлежност Сталног међународног кривичног суда одређена је у односу на дела : агресија, геноцид, злочин против човечности и ратни злочини.

Оваква непрецизност би онемогућила примену закона на лица која су оптужена за друга дела из надлежности међународних кривичних судова, а која према својој дефиницији не спадају у ратне злочине.

Једна од наспорнијих ставки овог предлога закона свакако је негација једног од основних начела кривичног права, начела презумпције невиности у члану 4. предлога Закона.

Опште место не само кривичног права, већ целокупног корпуса људских права јесте презумпција или претпоставка невиности које се може свести на флоскулу да је свако невин док се правоснажно не докаже његова кривица. Наведено је прописано међународног правним актима који су сходно члану 16. Устава Републике Србије, саставни део унутрашњег правног поретка и као такви се непосредно примењују.

О значају претпоставке невиности ка принципа цивилизованог друштва указује и чињеница да је исти прописан најзначајнијим међународно правним актима, који уређују материју људских права и слобода. Указује се на члан 11. Универзалне декларације о правима човека од 10.12.1948. године, члан 14. став 2. Међународног пакта о грађанским и политичким правима, члан 6. став 2. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, као и други регионални акти о заштити људских права (Афричка повеља о правима човека и народа, Америчка конвенција о људским правима). Такође се указује и на међународно правне акте који презумпцију невиности сматрају једним од основних људских права као што су то Париска повеља за нову Европу или Завршни документ са састанка конференције о људској димензији КЕПС-а у Копенхагену.

Посебно се указује да је презумпција невиности утврђена и чланом 21. став 3. Статута Међународног суда за ратне злочине почињене на територији бивше Југославије.

Устав Републике Србије у члану 35. став 3. јасно прихвата презумпцију невиности као једно од основних људских права, као и члану 3. Законика о кривичном поступку. Штавише у ставу 2. члана 3. Законика о кривичном поступку, прописана је обавеза држаних органа, средстава јавног обавештавања, удружења грађана, јавних личности и „других личности“ да поштују начело презумпције невиности.

Очигледно је да су предлагачи овог Закона, занемарили све могуће међународно правне акте и стандарде из корпуса права човека, и одлучили се за један приступ који негирајући презумпцију невиности, негира и читав корпус људских права. Таква формулација не само да је несагласна са уставом и унутрашњим правним поретком већ директно онемогућава остваривање циља предложеног закона у виду заштите људских права и заштиту уставног поретка, који је према својој суштини у функцији заштите људских права.

Указујемо и на практичну немогућност примене члана 4. предлога Закона. У парламентарном животу Србије, активно учествују и странке чији су представници оптужени пред међународним кривичним судом. Било би интересантно видети како би се спровео члан 4. предлога Закона, у случају једне парламентарне странке, која је за свог носиоца листе и кандидата за посланика, одредила лице које је оптужено пред хашким трибуналом и који се користе свим оним средствима које члан 6. став 1. предлога Закона жели да забрани. Или, нпр. како ће се тумачити пренос суђења оптуженима пред хашким трибуналом, или употреба записа, обележја или документа у научне сврхе, уколико се као средство извршења деликта у члану 6. став 1. предвиђа и фонографски запис, фотографије, паролe и сл.

Све наведено указује на закључак да је предлог закона не само противустанован већ и неспроводив. Наведено указује да оваквим предлогом, ни предлагачи нису имали озбиљну намеру да предложe закон који би афирмисао борбу против фашизма, неонацизма, и других облика политички екстремног понашања.

Може се рећи да предлог Закона у суштини представља један политички трактат, са циљем да се друштвени маргиналци заговорници неонацистичких и фашистичких идеја, и даље задрже у (толико потребном) фокусу јавности, а не озбиљну намеру да се донесе један закон којим би се извршила инкриминације понашања, или забрана рада неког удружења или невладине организације који угрожавају темељне друштвене вредности.

Закон у служби забрана

Пише: Горан Ђорђевић
уторак, 19 мај 2009 16:44

Свакодневни живот у Србији, одавно указује на константан проблем у делу примене Законских прописа, а не на проблем у виду квалитета самих законских прописа, који су у делу поштовања људских права у највећој мери увек били на нивоу прописа развијених и цивилизованих земаља. Наведени предлог закона је забрињавајући доказ да се спектар проблема у Србији не задржава само на примени закона, већ се проширује и на предлагаче, који оваквим предлозима закона могу угрозити не само квалитет закона већ и правни поредак у целини.